

BIBLIOTECA ITALIANA

Publicată sub patronajul
INSTITUTULUI ITALIAN PENTRU STUDII
FILOZOFICE

Colecție bilingvă coordonată

de

SMARANDA
BRATU ELIAN

NUCCIO ORDINE

Carte editată cu sprijinul
MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE
AL REPUBLICII ITALIENE

Libro stampato con il contributo del
MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI
DELLA REPUBBLICA ITALIANA

FRANCESCO GUICCIARDINI

**RICORDI
DIALOGO DEL
REGGIMENTO
DI FIRENZE**

FRANCESCO GUICCIARDINI

CUGETĂRI
DIALOG DESPRE
GUVERNAREA
FLORENȚEI

Traducere din italiană, cronologie,
note și îngrijirea ediției de
CORINA ANTON

Cu o prefață de
CARLO VAROTTI

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

Francesco Guicciardini
Opere. Storie fiorentine. Dialogo del reggimento di Firenze. Ricordi e altri scritti
UTET, Torino, 1983

© HUMANITAS, 2017, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Guicciardini, Francesco
Ricordi = Cugetări; Dialogo del reggimento di Firenze = Dialog despre guvernarea
Florenței / Francesco Guicciardini; trad. din italiană, cron., note și îngrj. ed.
de Corina Anton; cu o pref. de Carlo Varotti. – București: Humanitas, 2016
ISBN 978-973-50-5601-8
I. Anton, Corina (trad.; ed. șt.)
II. Varotti, Carlo (pref.)
821.131.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Francesco Guicciardini, celebrul istoric renascentist, politician experimentat și activ în cele mai înalte cercuri, al cărui nume este adesea citat alături de cel al marelui său prieten Niccolò Machiavelli, nu este un necunoscut pentru publicul român. În anul 1978, editura Univers a publicat, într-o traducere de excepție datorată Oanei Busuioceanu, un volum îngrijit de traducătoare care reunea o selecție din lucrările lui Guicciardini sub titlul de *Cronici, maxime, amintiri*. Mai exact, acesta cuprindea câteva texte autobiografice, spicuri din scrierile politice rezultate în urma primelor sale experiențe diplomatice, o selecție din *Ricordi* (traduse cu titlul *Cugetări*) și un număr însemnat de pagini privitoare la istoria Florenței. În felul acesta, de aproape patru decenii cititorul român a putut să vină în contact cu un număr relativ mare de scrieri ale lui Guicciardini, parcurgând cele mai semnificative pagini datorate autorului florentin, cunoscându-i viziunea și preocupările.

Volumul de față s-a născut, pe de o parte, din dorința de a remedia inconvenientul prezentat de circulația în cultura română a unei traduceri parțiale a acestei mari opere a Renașterii, pe care filologii au denumit-o *Ricordi*. Traducerea Oanei Busuioceanu elimină anumite cugetări privitoare la *evenimente prea particulare, de epocă* (p. 169), aducând în atenția publicului 99 de cugetări din cele 181 prezente în cea de-a doua redactare a lucrării (variantea B, după cum este indicată astăzi de cercetători) și 92 din cele 221 din cea de-a treia și ultima redactare (variantea C), pe care Busuioceanu le indica drept seria I și seria a II-a. Am considerat necesară, așadar, o nouă traducere a culegerii de *ricordi* în lumina celor mai

recente studii filologice, care prezintă drept rod final al meditațiilor lui Guicciardini și text de referință cea de-a treia variantă. O traducere care, în plus, să ofere cititorului textul integral al operei, fără intervenția subiectivă a traducătorului care să decidă ce și cât „merită“ tradus.

Textul italian a fost preluat din volumul *Ricordi* îngrijit de Emilio Pasquini, Garzanti, Milano, 2003, care conține cea de-a treia redactare a operei. În ceea ce privește titlul, după cum se știe, el nu-i aparține autorului, ci a fost impus de cercetători, care au subliniat, după cum observă și prefațatorul acestei ediții, că reprezentanții marii burghezii, oameni educați și cu o solidă cultură care alcătuiau elita urbană din Italia Renașterii, obișnuiau să noteze spre folosul urmașilor rezultatul meditației lor cu privire la diverse experiențe, producând *ricordi*, un fel de reflecții-sfaturi. Termenul nu este ușor de tradus. Emilio Pasquini observă că *ricordo* are un dublu sens: înseamnă totodată „sfat“, „avertisment“, dar și „cugetare“, „maximă“ (p. XXVIII). Traducerile în marile limbi de circulație merg fie într-o direcție, fie în cealaltă, așa încât în limba engleză *Ricordi* lui Guicciardini circulă sub titlul de *Maxims and Reflections (Maxime și reflecții)*, iar în limba franceză, de *Conseils et avertissements (Sfaturi și îndrumări)*. Oana Busuioceanu a propus varianta *maxime* în titlul volumului și pe cea de *cugetări* în interiorul cărții. Pentru volumul de față am ales să păstrez soluția adoptată de Busuioceanu, respectiv *Cugetări*, considerând-o potrivită cu intenția autorului de a împărtăși rodul propriei reflecții cu privire la experiența trăită, dar și de a lansa către cititor o invitație la exercitarea gândirii critice, a „cugetării“ așadar.

Pe de altă parte, am dorit să oferim cititorului acces la cel mai important dintre textele de teorie politică ale lui Guicciardini, *Dialogo del reggimento di Firenze*, o lucrare în care se concentrează esența concepției sale cu privire la buna guvernare a cetății. Acest text, absent cu totul din selecția propusă în 1978, este tradus aici integral pentru prima oară în limba română sub titlul de *Dialog despre guvernarea Florenței*. Ediția după care s-a realizat traducerea este *Opere. Storie fiorentine. Dialogo del reggimento di Firenze*.

Ricordi e altri scritti, îngrijită de Emanuela Lugnani Scarano, vol. I, UTET, Torino, 1983, pp. 297–483.

Operele lui Guicciardini, cu excepția *Istoriei Italiei*, n-au fost destinate tipăririi și circulației publice, ci au fost scrise pentru sine, pentru a-și ordona gândurile și poate pentru a-și împărtăși părerile câtorva apropiați. Guicciardini se remarcă prin exprimarea sa directă, prin stilul său sec și exact, lipsit de înflorituri, științific am spune astăzi. Din acest motiv, deși este vorba despre un autor din secolul al XVI-lea, de data aceasta am ales să traduc într-o română mai modernă, cât mai limpede, mai accesibilă și mai directă. Mai există un motiv pentru care am ales această abordare, mai ales în cazul *Dialogului*: avem de-a face cu un text de teorie politică în care primează expozițiunea clară, argumentarea rațională și intenția de a demonstra, de a analiza, de a se face înțeles. Pentru a face accesibilă gândirea politică a lui Guicciardini, am adus așadar textul pe teritoriul cititorului de astăzi, fără a-i mai da acea patină arhaică specifică limbii scrierilor Renașterii. Dificultățile pe care le-am întâmpinat în traducere au fost nu de natură sintactică, ci mai curând lexicală: Guicciardini folosește în mod frecvent o terminologie juridică foarte precisă, face referire la instituții și la practici politice din vremea sa, operează, cu alte cuvinte, cu un vocabular specific. Pentru lămurirea acestor probleme, de un real folos mi-a fost versiunea în engleză a textului, intitulată *Dialogue on the Government of Florence*, traducere și ediție de Alison Brown, apărută la Cambridge University Press în 1994, care este însoțită de un vocabular al termenilor de specialitate recurenți folosiți de Guicciardini.

În scopul facilitării lecturii, am adăugat textului un important număr de note privitoare atât la termenii folosiți, cât și la personajele istorice, la instituții, la evenimentele menționate etc. Pentru realizarea acestor note m-am servit de aparatul critic al edițiilor folosite, precum și de enciclopedii: *Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti (Treccani)* și *Encyclopaedia Britannica*.

Mulțumesc cu recunoștință colegului meu, lectorul italian Luca Ceglia, pentru ajutorul dat în lămurirea unor termeni sau a unor exprimări problematice. Ca întotdeauna, mulțumesc neobositei

coordonatoare a colecției Biblioteca Italiana, doamna profesor Smaranda Elian. Nu în ultimul rând, adresez un gând bun redactorului Vlad Russo, care cizelează toate textele acestei colecții pentru ca plăcerea lecturii să fie deplină.

C. A.

RICORDI

CUGETĂRI

RICORDI

1

Quello che dicono le persone spirituali, che chi ha fede conduce cose grandi e, come dice lo evangelio, chi ha fede può comandare a' monti ecc., procede perché la fede fa ostinazione. Fede non è altro che credere con opinione ferma e quasi certezza le cose che non sono ragionevole, o se sono ragionevole, crederle con più risoluzione che non persuadono le ragione. Chi adunque ha fede diventa ostinato in quello che crede, e procede al cammino suo intrepido e risoluto, sprezzando le difficoltà e pericoli, e mettendosi a sopportare ogni estremità: donde nasce che, essendo le cose del mondo sottoposte a mille casi e accidenti, può nascere per molti versi nella lunghezza del tempo aiuto insperato a chi ha perseverato nella ostinazione, la quale essendo causata dalla fede, si dice meritamente: chi ha fede ecc. Esempio a' dì nostri ne è grandissimo questa ostinazione de' Fiorentini, che essendosi contro a ogni ragione del mondo messi a aspettare la guerra del papa e imperadore senza speranza di alcuno soccorso di altri, disuniti e con mille difficoltà, hanno sostenuto in sulle mura già sette mesi gli eserciti, e quali non si sarebbe creduto che avessino sostenuti sette dì, e condotto le cose in luogo che, se vincessino, nessuno più se ne maraviglierebbe, dove prima da tutti erano giudicati perduti: e questa ostinazione ha causata in gran parte la fede di non potere perire, secondo le predizione di fra Ieronimo da Ferrara.

CUGETĂRI

1

Ceea ce spun oamenii credincioși¹, și anume că cine are credință înfăptuiește lucruri mărețe și poate mișca munții din loc și altele de acest fel, după cum grăiesc Sfintele Scripturi, se trage din faptul că credința dă naștere încăpățânării. Credința nu înseamnă nimic altceva decât a crede nesmintit și aproape fără umbră de îndoială în lucruri care nu sunt rezonabile sau, dacă sunt rezonabile, a crede în ele cu o convingere mai mare decât o îngăduie rațiunea. Așadar, cine are credință se încăpățânează în ceea ce crede și-și urmează calea cu îndrăzneală și hotărâre, disprețuind greutatea și primejdiile și îndurând orice greutate; și cum treburile de pe lumea aceasta sunt supuse miilor de întâmplări și pășanii, de aici se trage că în multe privințe, cu timpul, poate apărea un ajutor neașteptat pentru cine a stăruit în încăpățânare; iar cum aceasta ia naștere din credință, se spune pe bună dreptate că cine are credință etc. În zilele noastre, un exemplu important este încăpățânarea florentinilor, care, în pofida oricărei rațiuni de pe lumea aceasta, așteptând războiul cu papa și cu împăratul fără speranța de a primi ajutor de la alții, dezbinați și prin mii de greutatea, timp de șapte luni au ținut piept oștirilor de pe zidurile cetății, ei, despre care nu s-ar fi crezut că le-ar putea ține piept nici măcar șapte zile, și au făcut în așa fel încât nimeni nu s-ar mai minuna dacă ar câștiga, de unde mai înainte toți îi socoteau pierduți²; iar această încăpățânare a pricinuit-o în mare parte credința că nu pot pieri, după precizarea fratelui Girolamo din Ferrara³.

Sono alcuni principi che agli imbasciatori loro comunicano interamente tutto el segreto suo, e a che fine vogliono condurre la negoziazione che hanno a trattare con l'altro principe al quale sono mandati. Altri giudicano essere meglio non aprire loro se non quello che vogliono si persuada all'altro principe; el quale se vogliono ingannare, pare loro quasi necessario ingannare prima lo imbasciadore proprio, che è el mezzo e strumento che l'ha a trattare e persuadere all'altro principe. L'una e l'altra opinione ha le ragioni sue: perché da un canto pare difficile che lo imbasciadore, che sa che el principe suo vuole ingannare quell'altro, parli e tratti con quello ardire e con quella efficacia e fermezza che farebbe se credessi la negoziazione trattarsi sinceramente e senza simulazione; senza che, può per leggerezza o malignità fare penetrare la mente del suo principe, il che, se non la sapessi, non potrebbe fare. Da altro canto accade molte volte che, quando la pratica è simulata, lo imbasciadore che crede che la sia vera, trasanda molte volte più che non ricerca el bisogno della cosa; nella quale se crede veramente el principe suo desideri pervenire a quello fine, non usa molte moderazione e considerazione a proposito del negocio, quali potrebbe usare se sapessi lo intrinseco. E non essendo quasi possibile dare le istruzioni agli imbasciatori suoi sì particolari che lo indirizzino in tutti e particolari, se non in quanto la discrezione gli insegna accomodarsi a quello fine che ha in generale, chi non ne ha notizia non può fare questo, e però facilmente può errarvi in mille modi. La opinione mia è che chi ha imbasciatori prudenti e integri, e che siano affezionati a sé, e dipendenti in modo che non abbino obietto di dipendere da altri, faccia meglio a comunicare la mente sua; ma quando el principe non si risolve che siano totalmente di questa qualità, è manco pericoloso non si lasciare sempre intendere da loro e fare che el fondamento di persuadere una cosa a altri sia el fare persuasione del medesimo nel proprio imbasciadore.

Sunt unii principii care le dezvăluie complet ambasadiorilor lor toate secretele și scopul pe care vor să-l atingă în cadrul tratativelor duse cu principele la care sunt trimiși. Alții consideră că e mai bine să nu le dezvăluie ambasadiorilor decât ceea ce doresc să-l facă să creadă pe celălalt principe; dacă vor să-l păcălească pe acesta, li se pare că e aproape necesar să-l păcălească mai întâi pe propriul ambasador, care este mijlocul și instrumentul pe care-l dețin pentru a negocia și a-l convinge pe celălalt principe. Ambele își au motivațiile lor. Pe de o parte, pare greu de crezut ca un ambasador, când știe că principele său vrea să-l păcălească pe celălalt, să vorbească și să poarte tratative cu îndrăzneala, cu eficiența și cu fermitatea de care ar da dovadă dacă ar crede că negocierea este purtată sincer și fără prefăcătorie; ca să nu mai spun că din ușurătate sau din rea-voință poate lăsa să se înțeleagă intențiile principelui său, lucru pe care nu l-ar putea face dacă nu le-ar cunoaște. Pe de altă parte, atunci când tratativele sunt pline de prefăcătorie, se întâmplă de multe ori ca ambasadorul, crezând că sunt adevărate, să ceară adesea mai mult decât este nevoie pentru a face treaba cum trebuie; dacă crede că principele său dorește cu adevărat să atingă un scop anume, nu acționează cu destulă moderație și nu-și ia destule măsuri de prevedere pe parcursul negocierilor, lucru pe care l-ar putea face dacă ar cunoaște gândul ascuns al stăpânului său. Și fiind aproape imposibil ca acesta să le dea ambasadiorilor săi instrucțiuni atât de amănunțite încât să-i ghideze în toate detaliile, ci doar atâtea câte chibzuieste că-i sunt trebuincioase pentru a atinge în mare scopul urmărit, cine nu cunoaște adevăratul scop nu poate face ce trebuie și de aceea poate greși ușor în mii de feluri. Părerea mea este că principele care are ambasadori înțelepți⁴ și integri, care țin la el și i se supun în așa fel încât să nu fie tentați să i se supună altuia, ar face mai bine să-și dezvăluie intențiile; dar când principele nu este sigur că așa sunt ambasadorii întru totul, e mai puțin periculos să nu se facă mereu înțeles și să acționeze în așa fel încât îndemnul de a-i convinge pe alții să rezulte din faptul că însuși ambasadorul e convins de utilitatea trebii respective.

Vedesi per esperienza che e principi, ancora che grandi, hanno carestia grandissima di ministri bene qualificati. Di questo nessuno si maraviglierà quando e principi non hanno tanto giudizio che sappino conoscere gli uomini, o quando sono sì avari che non gli vogliono premiare; ma pare bene da maravigliarsene ne' principi che mancano di questi dua difetti, perché si vede quanto gli uomini di ogni sorte desiderano servirgli e quanta commodità loro abbino di beneficargli. Nondimeno non debbe parere sì maraviglioso a chi considera la cosa in sé più profondamente: perché uno ministro di uno principe – io parlo di chi ha a servire di cose grande – bisogna che sia di straordinaria sufficienza, e di questi si truovano rarissimi; e oltre a questo è necessario sia di grandissima fede e integrità, e questa è forse più rara che la prima; in modo che, se non facilmente si truovano uomini che abbino alcuna di queste due parte, quanto più rari si troveranno quegli che l'abbino tutt'a dua! Questa difficoltà modererebbe assai uno principe prudente e che non si riducessi a pensare giornalmente a quello che gli bisogna, ma, anticipando col pensiero, scegliesti ministri non ancora fatti, e quali sperimentando di cosa in cosa e beneficando, si assuefacessero alle faccende e si mettessino nella servitù sua; perché è difficile trovare in uno tratto uomini fatti della qualità detta di sopra, ma si può bene sperare col tempo di fargli. Vedrassi bene che più copia hanno di ministri e principi seculari che e papi, quando ne fanno la debita diligenza: perché più rispetto s'ha al principe secolare e più speranza di potere perpetuare nella sua servitù vivendo lui per lo ordinario più lungamente che el papa, e succedendogli uno che è quasi el medesimo che lui, e potendo el successore fidarsi facilmente di quegli che sono stati adoperati o cominciati a adoperare dallo antecessore. Aggiugnesi che per essere e ministri del principe secolare o sudditi suoi o almanco beneficiati di cose che sono nel suo dominio, sono necessitati avergli sempre rispetto o temergli, e loro e e successori: le quali ragione cessano ne' pontefici, perché, essendo comunemente di breve vita, non hanno molto tempo a fare uomini nuovi, non concorrono le ragione

Se vede din experiență că principii, oricât de mari ar fi ei, duc foarte mare lipsă de dregători bine pregătiți. Lucrul acesta nu miră pe nimeni atunci când principii nu au destulă judecată încât să se priceapă la oameni sau când sunt atât de zgârçiți încât nu vor să-i răsplătească; dar este lucru de mirare la principii care nu au aceste două cusururi, pentru că vedem bine că oameni de toate felurile țin să-i slujească, oameni care sunt lesne de răsplătit. Cu toate acestea, cui stă să cugete mai adânc la această problemă treaba nu trebuie să i se pară atât de ciudată, deoarece dregătorul unui principe (eu vorbesc despre cine este însărcinat cu treburi importante) trebuie să fie extraordinar de capabil, iar oamenii de felul acesta sunt foarte rari. În afară de asta, trebuie să fie de o foarte mare loialitate și integritate, iar această ultimă însușire este poate mai rară decât prima; așa că, dacă nu e ușor să găsești oameni care au una din aceste două calități, cu atât mai greu găsești unii care le au pe amândouă! Peste această dificultate poate trece cu ușurință un principe înțelept care nu stă să se gândească la ce are nevoie zilnic, ci, gândind în perspectivă, ar alege dregători încă neformați pe care i-ar pune el la încercare cu diverse însărcinări și i-ar răsplăti, în așa fel încât aceștia s-ar deprinde cu treburile și s-ar pune în slujba sa; căci este greu să găsești oameni gata formați care să aibă calitatea de mai sus, dar cu vremea poți trage nădejde că o vor dobândi. Se va vedea că principii laici au mai mulți dregători decât papii, dacă îi caută cu atenția necesară, deoarece principelui laic i se acordă mai mult respect și speranța de a rămâne în serviciul său este mai mare, pentru că el trăiește de obicei mai mult decât papa și este urmat de un altul care este aproape la fel ca el, iar succesul se poate încrede cu ușurință în cei de care predecesorul s-a folosit sau a început să se folosească. La aceasta se adaugă că, pentru a fi dregătorul unui principe laic ori supusul său ori măcar pentru a te bucura de beneficiile lui, trebuie să-l respecti mereu sau să te temi de el și de urmașii săi; motive care nu există în cazul papilor, deoarece, cum de obicei aceștia trăiesc puțin, nu au timp să-și formeze oameni noi și nu au aceleași

medesime di potersi fidare di quelli che sono stati a presso allo antecessore, sono e ministri uomini di diversi paesi non dipendenti dal pontificato, sono beneficiati di cose che sono fuori delle mani del principe e successori, non temono del nuovo pontefice né hanno speranza di continuare el servizio suo con lui: in modo che è pericolo non siano più infedeli e manco affezionati al servizio del padrone che quelli che servono uno principe secolare.

4

Se e principi, quando viene loro bene, tengono poco conto de' servidori, per ogni suo piccolo interesse gli disprezzano o mettono da canto, che può sdegnarsi o lamentarsi uno padrone se e ministri, pure che non manchino al debito della fede e dell'onore, gli abbandonano o pigliano quelli partiti che siano più a loro beneficio?

5

Se gli uomini fussino discreti o grati a bastanza, doverrebbe uno padrone, in ogni occasione che n'ha, beneficiare quanto potessi e suoi servidori; ma perché la esperienza mostra – e io l'ho sentito da' miei servidori in me medesimo – che spesso come sono pieni, o come al padrone manca occasione di potergli trattare bene come ha fatto per el passato, lo piantano, chi pensa al profitto suo debbe procedere con la mano stretta, e con loro inclinare più presto nella scarsità che nella larghezza, intrattenendogli più con la speranza che con gli effetti; la quale perché gli possa ingannare, è necessario beneficiarne talvolta qualcuno largamente, e questo basta; perché è naturale degli uomini che in loro possa ordinariamente tanto più la speranza che el timore, che più gli conforta e intrattiene lo esemplo di uno che veggono beneficiato che non gli spaventa el vedersene innanzi agli occhi molti che non sono stati bene trattati.

motive de a se încrede în cei care au fost în slujba predecesorului lor, iar dregătorii pontifului sunt oameni din ținuturi care nu aparțin statului papal, primesc beneficii care nu se află în stăpânirea papei și a urmașilor acestuia, nu se tem de noul suveran pontif și nici nu au speranța de a-și continua slujba sub acesta, așa încât există primejdia să fie neloiali și mai puțin atașați de slujirea stăpânului lor decât cei care-l slujesc pe un principe laic.⁵

4

Dacă, atunci când le vine la îndemână, principii țin prea puțin cont de slujitorii lor și pentru orice interes al lor cât de mic îi disprețuiesc sau îi dau la o parte, atunci cum să se mai mânie sau să se mai plângă un stăpân dacă cei care-l slujesc, chiar când nu-și încalcă datoria de credință și onoare, îl părăsesc sau iau hotărâri care sunt mai degrabă spre folosul lor?

5

Dacă oamenii ar avea discernământ sau ar fi suficient de recunoscători, un stăpân ar trebui să-i răsplătească cât mai mult posibil și cu orice prilej pe cei care-l slujesc; dar, pentru că experiența ne arată (și eu am simțit-o pe pielea mea de la cei care mă slujesc) că adesea slujitorii își lasă baltă stăpânul de îndată ce s-au îndestulat sau imediat ce acesta scapă prilejul de a-i trata la fel de bine ca în trecut, cine se gândește la folosul său trebuie să fie strâns la pungă și mai curând zgârcit decât darnic cu aceștia, ademenindu-i mai mult cu speranța decât cu fapta. Dar pentru a-i putea amăgi în felul acesta, e de ajuns ca uneori să-l răsplătească pe câte unul cu mărinimie, deoarece stă în firea omului ca speranța să aibă mai multă putere asupra sa decât teama, căci mai mult decât îl sperie să-i vadă cu ochii săi pe mulți care nu au fost tratați bine, îl alină și-l ademeneste exemplul unuia pe care-l vede răsplătit.

CUPRINS

<i>Prefață</i> de Carlo Varotti	7
<i>Cronologie</i>	25
<i>Notă asupra ediției</i>	33
RICORDI	
CUGETĂRI	37
DIALOGO DEL REGGIMENTO DI FIRENZE	
DIALOG DESPRE GUVERNAREA FLORENȚEI	165
<i>Note</i>	487